

Голові Спеціалізованої вченої ради Д 26.718.03

Національного інституту стратегічних досліджень

доктору політичних наук **Д. В. Дубову**

(01030, м. Київ, вул. Пирогова, 7-А)



ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію **Хомей Оксани Дмитрівни**
«Взаємодія громадянського суспільства та органів державної влади в
умовах інтеграції України в ЄС», поданої на здобуття наукового ступеня
кандидата політичних наук за спеціальністю 21.01.01 – основи
національної безпеки держави (політичні науки)

Актуальність теми дисертаційного дослідження

Події останніх років, викликані агресивними діями проти України, різко змінили геополітичну ситуацію в регіоні й підштовхнули країну до вироблення чіткої, однозначної (а не різновекторної) й дієвої політичної парадигми національної безпеки (з урахуванням соціальних й економічних чинників у міжнародних відносинах), орієнтованої на зближення із країнами ЄС та входження в Євроатлантичний альянс. Алгоритм таких дій передбачає насамперед активізацію взаємодії громадянського суспільства й державної влади, спрямовану на участь громади в розробці, ухваленні й контролі виконання рішень, які впливають на сферу національної безпеки країни, на формування якісно нових алгоритмів такої взаємодії з урахуванням механізмів електронної демократії, які успішно працюють у розвинених країнах, зокрема Європейського Союзу.

У дисертаційному дослідженні доведено необхідність (і можливість – із погляду різних політичних теорій і течій) євроінтеграції України, здійснено аналіз взаємодії громадянського суспільства (через ОГС) із державною владою на сучасному етапі запропоновано механізми підвищення ефективності такої взаємодії, яка сприятиме інтеграційним процесам з

урахуванням загроз національній безпеці, які мають як внутрішній (гальмування процесів євроінтеграції з боку частини правлячого класу; повільний розвиток громадянського суспільства; неефективний вплив інститутів та організацій громадянського суспільства на державну владу; високий рівень корупції; відсутність мотивації громадян до активної участі в урядуванні через громадські об'єднання) (с. 65), так і зовнішній (агресія з боку РФ) характери. Таким чином, авторка виводить загрози національній безпеці з різних аспектів (політичний, суспільний, організаційно-правовий, соціально-економічний, освітньо-культурний, а також зовнішньополітичний), на основі яких побудовано аналіз взаємодії громадянського суспільства й державної влади в євроінтеграційному контексті.

Це, поза сумнівом, свідчить про актуальність дисертаційного дослідження в нинішніх геополітичних умовах України.

Обґрунтованість і ступінь достовірності наукових положень, висновків і пропозицій, сформульованих у дисертаційному дослідженні

Аналізуючи й аргументуючи такий політичний вибір, авторка з позицій різних політичних теорій (неorealізм, неолібералізм, конструктивізм), попри думки деяких зарубіжних і вітчизняних політологів, доводить можливість ефективної взаємодії громадянського суспільства й державної влади в українському соціальному середовищі, яка має орієнтуватися на сприяння політичним, економічним і культурним чинникам входження України в Європейський Союз.

Із цих позицій, заслуговує на увагу визначення громадянського суспільства, яке «являє собою спільноту громадян із високим рівнем соціальних компетентностей, які через різні форми і практики громадської самоорганізації здійснюють вплив на процеси розроблення та реалізацію державною владою рішень суспільного значення...» (с. 44-45), у якому «соціальна компетентність» перебуває на першому місці. Під цим поняттям авторка має на увазі насамперед політичну грамотність, громадянську освіту,

а також інформаційну складову. Саме брак цих компонентів у 2014 році перешкодив протистоянню «агресивній інформаційній пропаганді РФ під час воєнної ескалації на Сході України та в АР Крим» (с. 44). У контексті компетентностей авторка обґрунтовано доводить, що в Україні поки що негативна ситуація з освітньою системою, яка має перебувати в основі громадянської активності, і саме тому більшість демократичних ініціатив у формуванні взаємодії громадянського суспільства й державної влади були реалізовані не вітчизняними, а зарубіжними організаціями й установами. І, як зазначено у дослідженні: «особливe занепокоєння викликає поки що низька обізнаність громадян у вимогах, які висуваються до такого типу документів, як е-петиція, а також юридична грамотність громадян» (с. 116). Тому, на нашу думку, цілком логічно авторка виводить судження, що саме політична грамотність і компетентність (як результат якісної громадянської освіти), перебувають в основі мотивації громадян в активізації безпекових і політично необхідних процесів, адже саме вони виховують усвідомлення потреб у впровадженні демократичних процесів на всіх рівнях управління.

Отже, згідно з переконаннями авторки, саме громадянська свідомість мотивує людину бути політично активною у взаємодії з державною владою в ухваленні рішень. Таке бачення, по-перше, передбачає налагодження в Україні ефективної системи громадянської освіти, спрямованої на патріотичне виховання і набуття політичних компетентностей громадян; по-друге, передбачає активізацію самих громадських організацій у здійсненні інформаційно-просвітницьких і освітніх кампаній та заходів; і по-третє, передбачає пропаганду механізмів електронної демократії через навчання у поводженні з технічними засобами (наприклад, використання програмних застосунків, інтерактивний контроль і участь у формуванні й ухваленні політичних чи суспільних рішень)

З урахуванням такого підходу в наступних розділах побудовано аналіз форм і механізмів взаємодії громадянського суспільства й державної влади у забезпеченні євроінтеграційних процесів із метою дотримання політики національної безпеки.

Практичне значення дисертаційного дослідження

Результати дослідження, а також ідеї та висновки, подані в дисертаційному дослідженні, отримані автором самостійно й вони є новаторськими. Таким чином, елементи розглядуваної наукової праці можуть бути використані в навчальному процесі ЗВО гуманітарного спрямування (політологія, соціологія, соціальна психологія, зв'язки з громадськістю, політична історія, соціальний менеджмент, міжнародні відносини), для підготовки навчальних посібників (курси лекцій) і підручників із зазначених спеціальностей, а також проведення практичних занять для підготовки фахівців, зі зв'язків із громадськістю.

Дискусійні положення й зауваження стосовно змісту дисертаційного дослідження

Підтверджуючи ґрунтовність поданої на розгляд наукової праці, необхідно також указати на деякі позиції, які, на наш погляд, варто було б уточнити у змісті дисертаційного дослідження.

1. У дисертаційній роботі зустрічаємо пояснення громадянського суспільства з погляду соціальних категорій: наприклад, на с. 38 узагальнюється поняття громадянського суспільства в зарубіжному науковому дискурсі саме як соціального феномену; далі, коли робиться висновок про його динамічність, теж громадянське суспільство констатується як соціальний феномен; так само подається визначення «коаліції в соціальній площині» у частині, де аналізується коаліційна форма співпраці громадянського суспільства й органів державної влади (с. 141). Однак робота подана за спеціальністю з політичних наук. Наскільки виправдана така інтерпретація громадянського суспільства, тобто через призму соціальних, а не політичних чинників?

2. Механізми електронної демократії, зокрема телекомунікаційні технології, нині стають одним з основних елементів у взаємодії громадянського суспільства й державної влади. І, таким чином, впливають на формування внутрішньої політики держави. Варто було б подати теоретичний аналіз того, як інформаційно-комунікаційні технології впливають на політичний процес.

3. Підрозділ «2.1. Безпековий вимір Ініціативи «Партнерство «Відкритий Уряд», розкриває здебільшого антикорупційну складову та загальний опис діяльності Ініціативи, а не її безпековий вимір.

4. Незважаючи на предмет дослідження авторка надто мало уваги приділяє Платформі громадянського суспільства «Україна – ЄС» (ПГС), яку створено згідно зі ст. 469–470 Угоди. Не розкрито їхній вплив через спільне засідання Української сторони платформи з європейською. Майже не аналізується Спільні декларації та їхня оцінка виконання Угоди про асоціацію Урядом України. Для прикладу, Урядовий офіс координації європейської та євроатлантичної інтеграції СКМУ та особисто Віце-прем'єр-міністр з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України перманентно проводять зустрічі та консультації з УС ПГС, авторка не провела дослідження чи інтерв'ю з секретарями ПГС для оцінки таких зустрічей. Натомість такі висновки містили б практичні рекомендації для Уряду України.

5. Авторка також недостатньо розкриває ефективність діяльності громадських рад при органах державної влади та залучення ГО до консультивно-дорадчих органів ЦОВВ.

6. У дисертаційній роботі чимало згадується про зарубіжний досвід формування й відпрацювання механізмів взаємодії громадянського суспільства й державної влади, а також, що цей досвід варто ввести у вітчизняну практику. Можливо, у зв'язку з постійною апеляцією до зарубіжних демократичних механізмів такої взаємодії варто було б описати приклади діяльності окремих громадських організацій чи коаліцій із країн ЄС, особливо тих, які свого часу перебували під впливом СРСР, тобто мали спільні з Україною проблеми суспільно-політичного розвитку?

7. Авторка вживає поняття «взаємодія ОГС і державної влади» та «корелятивний зв'язок між ОГС і державною владою» (с. 4, 37, 44 і далі). Варто було б у дисертаційній роботі пояснити, чи авторка використовує їх як ідентичні поняття (синоніми), чи вони змістово різняться.

Однак, всі ці зауваження не носять принципового характеру, суттєво не знижують високий науковий рівень дослідження і не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи О.Д. Хомей. Загалом основні положення, висновки і практичні рекомендації, що містяться в дисертації, є достатньою мірою обґрунтовані. Структура дисертаційного дослідження цілком відповідає поставленим завданням та належним чином відображена у автoreфераті дисертації.

Аналіз дисертаційної роботи й автoreферату дозволяє зробити висновок щодо ідентичності змісту автoreферату й основних положень дисертації. Автoreферат відповідає встановленим вимогам щодо змісту, структури та стилю викладення і адекватно відображає основні здобутки авторки, отримані в дисертаційному дослідженні. Наукові положення, висновки і рекомендації, приведені в автoreфераті, належним чином розкриті й обґрунтовані в дисертації.

Загальний висновок щодо дисертаційного дослідження

Таким чином, відповідно до аналізу тексту дослідження як загальний висновок зазначимо, що дисертація Оксани Дмитрівни Хомей «Взаємодія громадянського суспільства та органів державної влади в умовах інтеграції України в ЄС» відповідає вимогам спеціальності 21.01.01 – основи національної безпеки держави (політичні науки).

Дослідження є завершеною кваліфікованою працею, яка містить оригінальні науково доведені результати. Основні положення дисертаційного дослідження викладено в наукових статтях, розміщених у вітчизняних і зарубіжних фахових виданнях та апробовано на науково-практичних конференціях.

Дисертаційна робота відповідає вимогам «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567, нормативним документам Міністерства освіти і науки України, а її авторка Оксана Дмитрівна Хомей заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата політичних наук за спеціальністю 21.01.01 – основи національної безпеки держави (політичні науки).

Офіційний опонент:

кандидат політичних наук, радник
віце-прем'єр-міністра з питань європейської
та євроатлантичної інтеграції України,
Секретаріат Кабінету Міністрів України

I. M. Нагорняк

